

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

МОВНА ОСОБИСТІТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Навчально-методичний посібник

За загальною редакцією Н. М. Дикої

Київ — 2023

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 4 від 24.06.2021 р.)

Автори: *Дика Н.М.*, завідувач кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент; *Сафарян С.І.*, доцент кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент; *Глазова О.П.*, доцент кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент; *Микитенко В.О.*, методист кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук; *Жарікова Л.М.*, старший викладач кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка; *Шкіренко О.В.*, старший викладач кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук.

Рецензенти: *Караман С.О.*, професор кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; *Горошкіна О.М.*, завідувач відділу української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

Мовна особистість сучасного вчителя в системі неперервної педагогічної освіти: навч.-метод. посіб. / Н.М. Дика, С.І. Сафарян, О.П. Глазова та ін. ; за заг. ред. Н.М. Дикої. — Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. — 148 с.

У посібнику представлено досвід організації навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогів та впровадження методик формування мовної особистості на рівні ППО (Інституту післядипломної освіти). Визначено теоретико-методичні засади формування мовної особистості вчителя в системі післядипломної освіти, здійснено аналіз практик розвитку мовної особистості педагога у процесі післядипломного навчання на засадах компетентнісного підходу, обґрунтовано особливості практико-орієнтованих технологій удосконалення мовної особистості вчителя-словесника, запропоновано різноманітні завдання та вправи.

Для вчителів-словесників, студентів-філологів, керівників закладів освіти, методистів та викладачів закладів вищої освіти.

УДК 378.046-021.68:811(07)

© Дика Н.М., Сафарян С.І., Глазова О.П.,
Микитенко В.О., Жарікова Л.М., Шкіренко О.В., 2023
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 5

РОЗДІЛ I. Теоретичні аспекти формування мовної особистості вчителя на засадах компетентнісного підходу в системі післядипломної освіти 7

1.1. Поняття «мовна особистість учителя» та механізми її формування 7

1.2. Компетентнісний підхід у процесі розвитку мовної особистості вчителя в післядипломній освіті 16

1.3. Психолого-педагогічні аспекти формування духовно-моральної мовної особистості вчителя у процесі підвищення кваліфікації 21

РОЗДІЛ II. Практика формування мовної особистості вчителя в післядипломній освіті 26

2.1. Модель розвитку мовної особистості вчителя-словесника в системі післядипломної освіти 26

2.2. Основи формування вторинної мовної особистості вчителя іноземної мови в післядипломному навчанні 32

2.3. Діагностика рівнів сформованості умінь мовної особистості педагога у процесі підвищення його кваліфікації 42

РОЗДІЛ III. Практико-орієнтовані технології розвитку мовної особистості вчителя у системі післядипломної освіти	49
3.1. Технології розвитку мовної особистості вчителя-словесника у процесі удосконалення його професійної компетентності	49
3.2. Засоби розвитку вторинної мовної особистості вчителя англійської мови на курсах підвищення кваліфікації	58
3.3. Удосконалення вербальних засобів педагогічного спілкування у процесі формування мовної особистості вчителя	69
3.4. Методики розвитку невербальних засобів педагогічної комунікації у процесі розвитку мовної особистості вчителя	89
ВИСНОВКИ	102
ГЛОСАРІЙ	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	111
ДОДАТКИ	119

ПЕРЕДМОВА

Сучасна вітчизняна освіта, зокрема і післядипломна, відображаючи новітні глобалізаційні та трансформаційні процеси, нині перебуває на етапі модернізації. Пріоритетними завданнями післядипломного навчання педагогів визначено розвиток і удосконалення професійного компетентного вчителя, який досконало володіє необхідними для успішної професійної діяльності компетентностями, здатного до постійного самовдосконалення, готового до інноваційних змін в освітньому просторі. Серед ефективних засобів вирішення окреслених завдань визначено, зокрема, і технології розвитку мовної особистості вчителя у процесі удосконалення його комунікативної компетентності.

Сучасне суспільство потребує педагогів нової формації, здатних легко входити в культурний та міжкультурний простір, якісно засвоювати та передавати основні смисли і цінності духовної культури людства, мати добре розвинуті культуру мовлення, мовленнєві уміння та навички ефективного педагогічного спілкування. Це все ознаки сформованої мовної особистості.

Безумовно, кожен сучасний учитель має бути добре розвинутою мовною особистістю, адже саме мова є ефективним засобом пізнання світу, активного засвоєння багатовікового суспільного досвіду та загальнолюдських і національних культурно-духовних цінностей, успішної професійної діяльності. Також важливим для сучасного вчителя є досконале володіння технікою та імпровізацією мовлення, основами ораторського мистецтва, невербальними засобами педагогічної комунікації. Чим більше комунікативних умінь та навичок буде в педагога, тим вищим буде рівень його професіоналізму, а отже він ефективніше і повніше зможе передавати свої знання учням.

Розвиток мовної особистості педагога — одне із найважливіших і складних завдань післядипломної освіти. Його вирішення потребує ретельного вивчення і дослідження ефективних методик та технологій навчання дорослих. Пропонований посібник є результатом такого дослідження, здійсненого кафедрою мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. Завдання та етапи проведеного дослідження зумовили зміст і структуру видання, головними складовими якого є:

- аналіз теоретичних аспектів формування мовної особистості вчителя на засадах компетентнісного підходу до навчання у системі післядипломної освіти;
- дослідження практик формування мовної особистості педагога у процесі післядипломного навчання;
- опис практико-орієнтованих технологій розвитку мовної особистості вчителя-словесника, вторинної мовної особистості вчителя іноземної мови, удосконалення вербальних та невербальних засобів педагогічного спілкування.

Посібник є спробою узагальнити систему теоретичних та практичних орієнтирів, які б дозволили ефективно вирішувати проблему розвитку мовної особистості вчителя у післядипломний період. Він може стати у нагоді викладачам інститутів післядипломної освіти, вищих педагогічних закладів, учителям-практикам та студентам педагогічних спеціальностей, які прагнуть до постійного професійного зростання і переймаються проблемами удосконалення професійної педагогічної компетентності.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

1.1. Поняття «мовна особистість учителя» та механізми її формування

У сучасних умовах модернізації суспільства значно зростають вимоги до підвищення якості освіти загалом і післядипломної зокрема, відтак зміщуються акценти у професійній та мовленнєвій підготовці сучасних педагогів. Відповідно до концептуальних змін у змісті освіти, відбувається реформування різних освітніх напрямів, завдань, що орієнтують насамперед на розвиток мовної особистості, формування творчої ініціативи, активності, креативності, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних учителів, які б не тільки досконало знали технологію своєї професії, а й уміло використовували мовні ресурси для міжособистісної взаємодії в будь-яких ситуаціях. Заклад освіти потребує сучасних учителів, які здатні продуктивно працювати в умовах реалізації Концепції нової української школи, ефективно втілювати інноваційні технології в освітній процес.

Одним із провідних напрямів розвитку мовної особистості педагога в післядипломній освіті є визнання пріоритету такої організації освітнього процесу, яка забезпечує органічну єдність змісту навчання, сучасних форм, новітніх технологій і засобів оцінки якості знань, уможливорює суттєву індивідуалізацію і диференціацію змісту навчання, орієнтує на узагальнення, систематизацію й поглиблення знань, формує вміння самостійно здобувати знання і використовувати їх на практиці, сприяє розвитку культури мовлення і культури спілкування.

Нині дослідники різних наукових галузей (психології — А. Бандура, Г. Калмиков, О. Лавриненко, Н. Побірченко та ін.; філософії — В. Біблер, І. Ладенко, М. Попович, Л. Шашкова та ін.; лінгвістики — Ю. Караулов, В. Карасик, С. Єрмоленко, Л. Мацько, Ф. Бацевич

посісти перше місце	Зайняти перше місце
за обоюдною згодою	За обоюдною згодою
дякую батькам	Дякую батьків
зіставляти факти	Співставляти факти
думки збігаються	Думки співпадають
правильна відповідь	Вірна відповідь
здобути освіту	Отримати освіту
складати екзамен	Здавати екзамен
у тексті трапляються помилки	У тексті зустрічаються помилки
навчатися української мови	Навчатися українській мові
розвіювати сумніви	Не залишати сумнівів
немає сенсу, не варто	Немає смислу

МОВНА ОСОБИСТІТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Навчально-методичний посібник

Видання публікується в авторській редакції

У посібнику використано ілюстрації,
що містяться у вільному доступі в Інтернеті

Кубог.edu.ua

Підписано до друку 07.04.2023 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 8,6. Наклад 300 пр. Зам. № 3-19.

Київський університет імені Бориса Грінченка.
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі «Інтернет» без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.